

SİYASİ TARİH

I

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

1. Ünite – Modern Avrupa'nın Doğuşu

ORTA ÇAĞIN MİRASI

Roma İmparatorluğu'nun 395'te ikiye ayrılmasından, II. Mehmet'in 1453'te İstanbul'u feth ederek Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na son vermesine kadar geçen dönem Orta Çağ olarak adlandırılır. Bazı Batı kaynakları Orta Çağ'ın, Kristof Kolomb'un 1492'de Amerika kıtasını keşfetmesiyle sona erdiğini kabul ederler. Bu dönemin ilk beş yüzyılı çoğu kaynakta "karanlık çağlar" olarak isimlendirilir. Son beş yüzyılına ise genellikle "yüksek orta çağlar" adı verilir. Bu dönemde günümüzdeki Fransa ve Almanya'nın güney bölgelerinde Frank kabileleri küçük alanlarda hâkimiyet kurma mücadelesi vermekteydi. Merovenj ailesinden Clovis, yaklaşık olarak 500 civarında diğer Frank kabilelerine üstünlük sağlamış, Hıristiyanlığı seçmek suretiyle Papa'nın da desteğini almıştı.

Merovenj döneminde Hıristiyanlık, Batı Avrupa'daki putperest (pagan) kabileler arasında yayıldı. Clovis'in ölümünden sonra yönetimi altındaki topraklar, uzun süren taht kavgaları neticesinde yavaş yavaş parçalandı. Orta Çağ'ın bu dönemine "karanlık çağlar" adının verilmesinin en önemli sebebi Frank kabileleri arasındaki bu mücadele esnasında ticaretin donma noktasına gelişi, kentlerin büyük ölçüde yok oluşu, tarım alanlarının sınırlanması, okuma yazma oranının neredeyse sıfır düzeyine düşmesi ve kanunsuzluğun her yerde hâkim oluşudur. Siyasi bir otoriteden ve düzenden söz etmek imkânsızdır.

Feodalizm ve Tarım Devrimi:

Feodalizm; siyasal gücün paylaşılması, karşılıklı hak ve yükümlülükler ve yönetimde temsil unsurlarını içerir.Esasen Çin'de, Japonya'da, Pers ve Doğu Roma imparatorluklarında da rastlanan feodalizm, toprak sahibi ile onu ekenler arasındaki ilişkinin, siyasi anlam kazanmış şeklidir. Hükümdarlar, destek karşılığında bazı toprakları soyluların yönetimine verir, onlar da güvenliklerini sağladıkları köylülere bu topraklarda çalıştırdırlardı. Charlemagne Dönemi'nden itibaren Batı Avrupa'da yaygınlaşan feodalizm, sadece bir toprak yönetim biçimi olmanın ötesine geçmiş, siyasal gücün paylaşılması, karşılıklı hak ve yükümlülükler ile yönetimde temsil gibi siyaset bilimi açısından son derece önemli kavramların tarihteki önemli örneklerini sunmuştur.

Feodalizmin Batı Avrupa'da temel yönetim biçimi olarak yaygınlaşmaya başladığı dönem, başta veba olmak üzere birçok salgın hastalığa rağmen, Avrupa'da nüfusun da hızla artmasına sahne oldu. 500 yılında 27,5 milyon olan Avrupa nüfusu, "karanlık çağlar" boyunca erimiş, 650 yılı civarında 18 milyona düşmüştü. 1000 yılına gelindiğinde Avrupa nüfusu 38,5 milyon kişiye ulaşmıştı. Bu nüfus artışının en önemli sebebi, tarımsal üretimin gelişmesiydi. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasında da etkili olan ve Avrupa'yı güvenliksiz bir kıta hâline getiren kuzey kaynaklı istila hareketlerinin, Frankların güçlenmesiyle birlikte sona ermesi çiftçilerin daha fazla alanda ürün ekmelerini kolaylaştırmıştı.

Yüksek Orta Çağlar: Avrupa X. yüzyıldan itibaren daha sonraki yüzyıllardaki siyasi yapıyı derinden etkileyecek önemli gelişmelere sahne olmuştur. Bunların başında Doğu Frank topraklarının (Almanya) kralı I. Otto'nun, istiladan kurtardığı Papa XII. John tarafından 962'de Kutsal Roma İmparatoru ilan edilmesi gelir. Her ne kadar daha önce Charlemagne aynı unvanı almış olsa da ölümünün ardından krallığı dağıldığı için bu unvanı taşıyan başka bir kral olmamıştı. I. Otto'nun Kutsal Roma İmparatoru ilan edilmesiyle birlikte, İmparator'un Roma Katolik Kilisesi'ni düşmanlarından koruduğu, Kilise'nin ise İmparator'a kutsal bir meşruiyet sağladığı bir düzen kurulmuştur. Yüksek Orta Çağlar, Fransa ve İngiltere'de tahtın babadan oğula geçtiği "ulusal" monarşilerin kök salmaya başladığı bir dönem oldu. 987'de Hugh Capet "Frankların Kralı" ilan edildi. O tarihten, 1792-1814 yılları arası hariç, 1848'e kadar Fransa'yı Hugh Capet'in soyundan gelen krallar yönetecektir. Yüksek Orta Çağlar Avrupa'da ticaretin canlandığı ve kentlerin yeniden kurulduğu bir dönem oldu. Roma'nın yıkılışının ardından, birkaç istisna hariç, Batı Avrupa'da kent olarak nitelendirilebilecek bir yerleşim birimi

kalmamıştı. Bazen bir piskoposluk merkezi etrafında küçük nüfus kümeleri oluşuyordu. X. yüzyıla kadar ne bir ticaret merkezinden ne de tüccar sınıfından söz etmek mümkündü. XII. yüzyıla gelindiğinde ise tüm Avrupa’da ticaret merkezleri olarak işlev gören yeni kentler ortaya çıkmaya başladı. Bu kentlere yerleşen ve zenginleşen ticaret uğraşanları, kendilerini “para kaynağı” olarak gören büyük toprak sahibi lordlarla ciddi bir mücadele içine girdiler. Kendi hukuklarını geliştiren ticaret erbabı, feodal beylerin etkisinden kurtulabildikleri yerlerde, bağımsız kent devletleri ve cumhuriyetler kurdular. Zaman zaman kentler arasında, ticareti engelleyen haydutluk ve korsanlığa karşı birlikler de kuruldu.

Bunların başında Alman kentlerinin oluşturduğu ve XII-XIII. yüzyıllarda Baltık ve Kuzey Denizi’ndeki ticareti tamamen egemenlikleri altına alan Hansa Birliği gelir. Kentlerde yaşayan meslek erbabının oluşturdukları meslek birlikleri olan “lonca”lar da bu dönemde yönetimde etkili hâle gelmişlerdir. Bir yandan feodalizmin getirdiği, kralın karar alırken soylulara danışacağı ilkesi, diğer yandan kentlerin gelişmesiyle birlikte yönetimde söz sahibi olmak isteyen yeni kesimlerin ortaya çıkması Yüksek Orta Çağlar’da, Avrupa’nın her yerinde parlamentoların yayılmasına yol açtı. “Konuşulan yer” anlamındaki parlamento, krallıkların yönetimine ilişkin konuların ele alındığı yer işlevi görmeye başladı.

Haçlı Seferleri: Yüksek Orta Çağlar, Avrupalıların İslam dünyasıyla İspanya dışında da çatışmasına sahne oldu. Selçuklu Türklerinin 1015’ten itibaren Anadolu içlerine akınlar yapmaya başlaması ve Türk aşiretlerinin kitleler hâlinde Batı’ya doğru hareketi Doğu Roma ile gerginliklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. 1071’de Selçuklu Sultanı Alparslan’ın Malazgirt Savaşı’nda İmparator Romen Diogenes (Diyogen) komutasındaki Doğu Roma ordusunu yenmesi, Türklerin Anadolu’daki hâkimiyet alanını genişletti. Hıristiyanların, kendileri için kutsal sayılan Filistin topraklarına hacca gitmelerinin zorlaşması üzerine Papa II. Urban 1095’te söz konusu toprakların ele geçirilmesi için “kutsal savaş” çağrısında bulundu. Başlangıçta Türklerin karşı koyması karşısında Anadolu’dan geçemeyen Haçlı orduları, 1099’da Kudüs’ü ele geçirmeyi başardılar.

Haçlı seferleri, bir yandan papaların Avrupa hükümdarları üzerindeki siyasi gücünün artmasına yol açarken, diğer yandan da seferleri kendi çıkarlarına uygun görmeyen bazı hükümdarların papalarla çatışmaya girmelerine yol açtı. Haçlı seferleri sırasında Doğu Roma ve İslam uygarlıklarıyla tanışan Batı Avrupa’ya maddi zenginliklerin yanı sıra, bu bölgelerin kültürel ve bilimsel düzeyinin aktarılması da söz konusu oldu. Bu sebeple, Rönesans’ın başlangıcında Haçlı seferleriyle Doğu’dan aktarılan değerlerin yadsınamaz biçimde etkili olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Son olarak Haçlı seferleri sırasında şövalyelik bir meslek hâline geldi. Batı Avrupa’da feodal lordlar istihdam ettikleri şövalyeler yoluyla topraklarının ve kendilerinin güvenliklerini sağlamaya çalıştılar. Bununla birlikte, Haçlı Seferleri sırasında ekonomik güçlerini artıran, şövalyelerden oluşan bazı Hıristiyan tarikatları, seferler sona erdikten sonra Batı Avrupa hükümdarları hatta Kilise’yle siyasi mücadeleye giriştiler.

YENİ ÇAĞ BAŞLARKEN AVRUPA’NIN DURUMU

Yüz Yıl Savaşları: İngiltere ve Fransa krallıkları arasında 1337’den 1453 kadar süren savaşlar, Yüz Yıl Savaşları olarak adlandırılır. Bu uzun krizin kökenlerini 1066’da Normandiya Dükü William’ın Hastings Savaşı’nda İngiltere Kralı II. Harold’u yenerek İngiltere tahtına oturmasına kadar götürmek mümkündür. Aslında Fransa Kralı’nın bir vassalı konumunda olan William’ın kral olmasını takiben, İngiltere kralları Fransa’ya tabi olmayı reddetmeye başlamışlar ve daha bağımsız hareket etmişlerdir. 1154’te İngiltere tahtını ele geçiren Plantagenet Hanedanı sırasında, İngiltere aynı zamanda Normandiya’yı da yönetmeye başlamış ve sözde tabi olduğu Fransa’dan daha fazla toprağa hükmeder hâle gelmişti. XIV. Yüzyılın başında Fransa tahtına kimin oturacağına ilişkin bir veraset anlaşmazlığının yaşanması, İngiltere ile Fransa’nın birbirleriyle uzun sürecek savaşlarını da başlattı. Tarafların zaman zaman Hollandalı ve Alman soylularının da desteğini aldığı fasıllı savaşlar 1453’te Fransa’nın kesin üstünlüğüyle sona erdi.

İspanya'nın Birliğini Sağlaması: Anadolu'nun Moğol istilalarıyla kavrulduğu XIII. yüzyılda Selçukluların güçlerini yitirmesi, bu topraklarda her biri egemen birim olan beyliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştı. Bunlardan Osmanlı Beyliği XIV. yüzyıl boyunca Anadolu'da ve Balkanlar'da sürekli genişleyerek Doğu Roma İmparatorluğu için büyük bir tehdit haline gelmişti. Balkanlarda Sırp ve Bulgar krallıklarını kendisine bağlayan Osmanlılar, 1402'de Timur karşısında yenilgiye uğrayarak 11 yıl sürecek bir fetret (kaos) dönemi yaşadılarsa da toparlanmayı başarmışlar ve genişlemeye devam etmişlerdi. 1453'te II. Mehmet'in İstanbul'u (Konstantinapolis) feth etmesiyle Doğu Roma İmparatorluğu sona erdi. Fatih Sultan Mehmet unvanlarının arasına Kayzer-i Rum (Roma Sezarı) unvanını da ekleyerek Osmanlı Devleti'ni bir imparatorluğa dönüştürdü. Doğu'da Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönemine girdiği ve Doğu'daki "Müslümanların" Avrupa'daki tüm devletler için endişe kaynağı olduğu bir dönemde, kıtanın en batısındaki Müslümanlar ise buradaki mevcudiyetlerini kaybetmekteydiler.

ÇOĞRAFİ KEŞİFLER

Kaşışer ve Keşifler: Osmanlı İmparatorluğu'nun XIV. yüzyıldan itibaren Çin ve Hindistan'a uzanan İpek ve Baharat yollarını denetimi altına alması, Avrupalıların kendileri için çok kârlı olan bu pazarlara ulaşabilmek için farklı yollar aramaya başlamalarına sebep oldu. Özellikle Osmanlıların 1453'te İstanbul'u fethinden sonra Avrupalı gemicilerin bu yöndeki çabaları hız kazandı. Her ne kadar "coğrafi Keşifler" tabiri genellikle Batı Avrupalıların XV. yüzyıl ortalarından başlayarak "eski kıta"nın ötesindeki yeni toprakları keşfetmeleri için kullanılsa da aslında dünya tarihindeki ilk coğrafi Keşifler M.Ö. V. ve IV. Yüzyıllarda Yunanlı ve Fenikeli kâşışer tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu dönemde tüm Akdeniz dünyasının ve Kuzey Afrika'nın haritalarda yer aldığı hatta ilk dönem kâşışerinin Sierra Leone, Etiyopya ve Britanya adaları gibi çok uzak bölgelere de seyahat ettikleri bilinmektedir. Yine Avrupa, Asya ve Afrika (Libya) kıtalarının isimleri ilk olarak Yunanlılar tarafından verilmiştir. Aynı dönemde Çin'de de Sarı Nehir, Yangtze ve Han nehirleri boyunca ilerleyen seyyahlar, M.Ö. II. yüzyıldan itibaren Orta Asya, Hindistan, İran ve Orta Doğu içlerine kadar gitmişlerdir. Müslüman coğrafyacılar ise VII. yüzyıldan itibaren İspanya'dan Hint Okyanusu'na, Maveraünnehir'den Batı Afrika'ya kadar geniş bir alanda coğrafi Keşifler yapmış, kitaplar ve haritalar hazırlamışlardır.

Yüksek Orta Çağların son yıllarında Batı Avrupa kaynaklı ilk coğrafi Keşifler Portekiz tarafından yapılmıştır. Portekiz Kralı "Denizci" Henry'in mali destek sağladığı denizciler Batı Afrika sahillerini dolaşarak bugünkü Senegal ve Cape Verde'ye kadar ulaştılar. 1430'da, bugün de hâlâ Portekiz'in elinde bulunan Azor adalarını sömürgeleştiren Portekizliler, 1440'lardan itibaren Afrika'dan Avrupa'ya çalıştırmak üzere zenci köle taşımaya başladılar. Aynı dönemde Batı Afrika'daki madenlerden çıkarılan altın da Portekiz'e taşınmıştır. Henry'nin ölümünden sonra V. Alfonso döneminde de Batı Afrika'daki Keşiflerin devam etmesiyle, Gine ve Altın Sahili Portekizlilerin eline geçti. 1488'de ise Bartolomeu Diaz Ümit Burnu'nu dolaşarak Hint Okyanusu'na varmış, Batlamyus'un ileri sürdüğü "Hint Okyanusu'nun aslında karalarla çevrili bir göl olduğu" inancını yıkmıştır. Ümit Burnu'nun keşfi aynı zamanda, Osmanlı topraklarından geçmeden Hindistan'a ve Çin'e ulaşabileceğini Avrupalılara göstermiş olması açısından önemlidir.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları ve Ticaret Devrimi: Coğrafi Keşiflerin sonuçlarının başında Avrupa devletlerinin deniz aşırı sömürge imparatorlukları kurmaları gelir. Bu imparatorluklar arasındaki rekabet XX. yüzyıla kadar siyasi tarihin başlıca konusunu oluşturacaktır. Diğer yandan coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupalılar dünya hakkındaki bilgilerini artırdılar, yeni kültürleri, bitki ve hayvan türlerini tanıdılar. Bu yönüyle coğrafi Keşiflerin bilimsel alana olduğu kadar, aşağıda ele alınacak olan Rönesans'ın gelişmesine de katkı yaptığı söylenebilir. Benzer şekilde, Katolik Kilisesi'nin dünyaya ilişkin pek çok dogmasının yanlış olduğunun ortaya çıkması, Reform sürecini de hızlandırdı.

Yeni keşfedilen topraklardan Avrupa'ya akan zenginlik XVI. yüzyılın başından itibaren Avrupa'da büyük bir iktisadi değişimi de ortaya çıkardı. Yeni ulaşım yollarının keşfi uluslararası ticarete okyanuslar-ötesi boyutlar katıyor, zenginliklerini olağanüstü biçimde artıran ticaret burjuvazisi, hem

ticaretin daha serbest hale gelmesi hem de kendilerinin ülkelerinin yönetiminde daha çok söze sahip olmaları için çaba gösteriyordu. İleriki dönemde iktisadi liberalizm olarak adlandırılacak modelin ilk işaretleri XVI. yüzyıldan itibaren su yüzüne çıkmaya başladı. Bu sebeple, coğrafi Keşiflerin ardından Avrupa'da bir "Ticaret Devrimi" yaşandığı söylenebilir.

RÖNESANS VE REFORMASYON

Feodalizmin Batı Avrupa'da gevşemeye başladığı XIV. yüzyıldan itibaren, daha önceleri dağınık siyasal birimler hâlinde bulunan İtalyan kent devletleri kendi aralarında birleşmelerle daha büyük birimler oluşturmaya başladılar. Böylece, bu devletler arasında bir güç dengesi sağlandığı görülmektedir. Daha sonra 1494'te Fransa'nın bu bölgeyi istilasıyla İtalyan kent devletleri arasındaki güç dengesi sistemi Fransa'nın işin içine girmesi sonucu daha geniş bir çerçeve oluşturan Avrupa sistemiyle bütünleşecektir. XV. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, İtalyan kent devletleri arasındaki güç dengesinin belirgin bir nitelik kazandığı da görülmektedir. Bu durumun somut kanıtı, 1454-1479 arasında, o zamana kadar görülmemiş uzunlukta - 25 yıllık – kesintisiz bir genel barış döneminin yaşanmasıdır. Bu sonucun alınmasında, özellikle Floransa'nın "dengeleyici" rolünün katkısı olmuştur. Coğrafi açıdan en çok saldırıya açık olan bu ülke, başkalarıyla giriştiği uzun süreli ittifaklarla, dengeyi sağlayıcı bir unsur oluşturmuştur. Diğer taraftan, XV. yüzyılın sonlarından itibaren başta Venedik olmak üzere İtalyan kent devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında Doğu Akdeniz bölgesinde başlayan güç mücadelesi, Papa'nın da yönlendirmesiyle Osmanlı'ya karşı bazı İtalyan kent devletleri arasında bir dayanışmanın doğmasına da yardımcı olmuştur.

Rönesans denilince ilk akla gelenler arasında Leonardo da Vinci, Rafael, Michelangelo gibi İtalyan sanatçıları sayabiliriz. Yine bir İtalyan olan Niccollo Machiavelli'nin Hükümdar (Prens) adlı kitabında dile getirdiği görüşler ise, Rönesans Dönemi'nin siyaset bilimine en önemli katkıları arasında yer almıştır. "Delliliğe Methiye"nin yazarı Hollandalı Erasmus ile "Ütopya"yı kaleme alan İngiliz Thomas More da, bu dönemin öne çıkan isimlerindedir. İngiliz fiair William Shakespeare'nin Rönesans'ın edebiyat alanındaki en önemli temsilcisi olduğu söylenebilir. XVI. yüzyılın ortalarına doğru Rönesans akımı Avrupa'daki hızını yitirmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebebi Protestanlığın yayılmasıyla birlikte Avrupa'yı kasıp kavuran din savaşlarının doğurduğu istikrarsızlık ve kent devletlerinin eski önemlerini yitirmesidir.

Bu Özetin tamamını, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/siyasi-tarih-i-ady212u?search=tar119u>